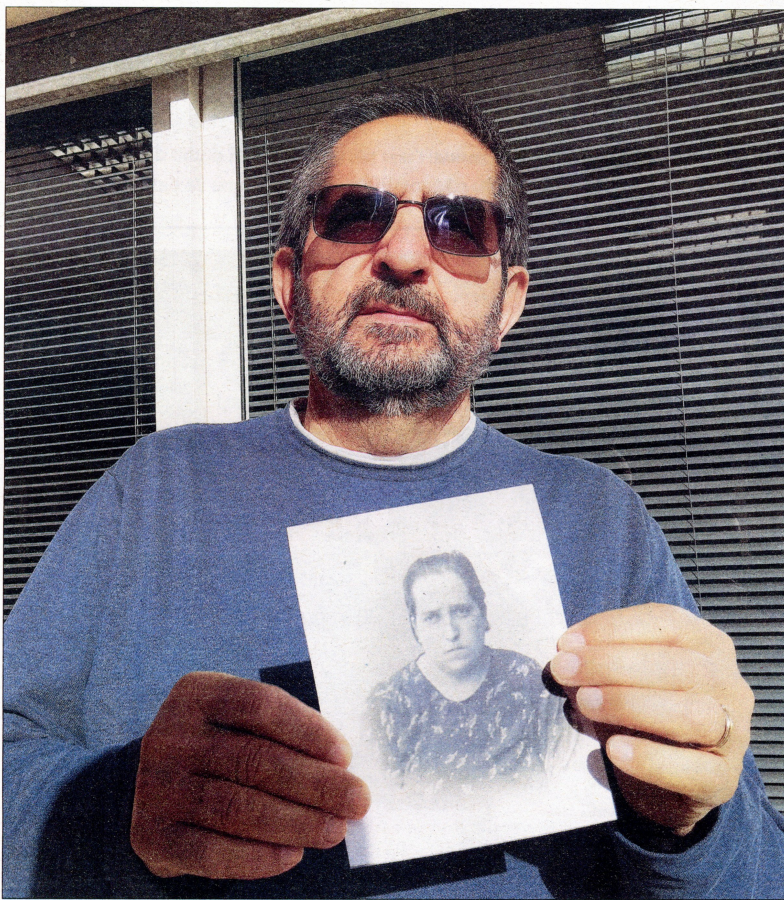

Almenys 65 ebrenecs van morir durant la guerra als psiquiàtrics de Sant Boi

Les condicions deplorables de l'atenció als ingressats durant el conflicte van propiciar una mortalitat brutal i estes 65 víctimes només són les que figuren entre els morts que van ser enterrats en fosses comunes i que ha documentat l'historiador Carles Serret

Gandesa Òscar Meseguer Julian

Entre 1936 i 1939 van morir als psiquiàtrics catalans almenys 5.700 persones —una dada homologable al nombre de víctimes espanyoles als camps de concentració nazis—, segons té documentat un estudi en curs de l'historiador Marcos Robles que es publicarà pròximament. Més de la mitat d'estes defuncions se van registrar als psiquiàtrics de Sant Boi de Llobregat —dos hospitals independents al carrer Doctor Pujadas, un per a hòmens i l'altre per a dones—, on van ingressar durant la Guerra Civil espanyola desenes de pacients procedents del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre, alguns derivats des del psiquiàtric Pere Mata de Reus quan este equipament se va convertir en hospital per a cobrir l'impacte de la Batalla de l'Ebre. El director de l'Arxiu Històric Municipal de Sant Boi, Carles Serret, fa dècades que va començar a investigar el cas. Buscant informació sobre represaliats de la guerra civil, va poder acreditar l'increment brutal de defuncions al centre d'atenció als malalts psíquics. **"Alguna obra del psiquiàtric sí que feia esment a una gran mortalitat durant la guerra, però no es donaven xifres ni es parlava de les causes"**, explica Serret a este periòdic. A partir dels certificats de defunció i enterrament, Serret va elaborar una base de dades on, d'entre centenars de persones mortes als psiquiàtrics —majoritàriament per desnutrició, disenteria, diarrees, caquèxia, enterocolitis o peHagra, és a dir, per falta d'atenció—, hi havia com a mínim 65 víctimes de les Terres de l'Ebre que van ser enterrades —com la resta de víctimes que havien perdut el contacte amb la família— a les fosses comunes del cementeri de Sant Boi: 21 de la Ribera d'Ebre, la comarca de més vincle amb Reus; 16 del Baix Ebre; 14 del Montsià i 14 més de la Terra Alta. Una xifra que podria augmentar ja que Robles ha pogut accedir finalment als arxius del psiquiàtric, cosa que no havien pogut fer al-

Ramon Ber, gandesà resident a Tortosa, amb una imatge de la seua iaia, morta a Sant Boi l'any 1938. / Ò.M.J.

tres historiadors. Fins ara, les institucions responsables dels psiquiàtrics no s'han mostrat gens obertes a facilitar el rescat de la memòria de totes estes víctimes indefenses.

"Una persona amb malaltia mental no té per què tindre un deteriorament físic d'una forma tan accelerada. Quin règim de vida havien de tindre per a morir tots per desnutrició? Devia ser una situació apocalíptica", qualifica Serret.

La causa més clara de la sagnia és que els dos psiquiàtrics van entrar en una inèrcia de penúria im-

parable. Des del 1895 eren gestionats per les branques femenina i masculina de l'Orde religiosa Hospitalària de Sant Joan de Deu. Durant la guerra, el govern de la República expulsa els germans i germanes i gestiona directament el centre, **"controlat a partir d'aleshores per comitès de treballadors"**, descriu Serret. A mesura que la República va tenint més problemes, escasseja l'alimentació i la medicació. La mortalitat comença a pujar el primer any i, a partir de l'estiu del 1937, **"se dispara"**, i encara més a finals del 38. Se multiplica

per sis amb relació a la mortalitat anterior a la guerra.

EL CAS D'UNA GANDESANA Una d'estes víctimes va ser Rosa Clua Alcoverro, natural de Gandesa. El seu net Ramon Ber, que actualment viu a Tortosa, en reivindica la memòria i acaba d'entrar a formar part de Besnets en Cerca, un grup en vies de constitució en associació format per descendents d'aquelles persones que van morir mig d'amagat a Sant Boi, però també en altres psiquiàtrics del país, on se calcula que l'any

1936 hi havia unes 7.000 persones ingressades en psiquiàtrics, institucionalitzades o sota control mèdic de la Generalitat. Un 40 % estaven a Sant Boi de Llobregat (Vilaboï en temps de guerra).

Ber, quan recentment se va estrenar com a iaio, se va plantejar per què no havia conegut els iaïos materns. Entre silencis familiars, del seu iaio sabia que va morir en un bombardeig quan fugia cap a França. De la seua iaia, la Rosa, només que l'havien portat al Pere Mata, on va ingressar per primer cop el 1934.

"Una casa amb un bolg estava mal vista", exposa Ramon. Se va posar en contacte amb l'institut reusenc per a demanar informació i, malgrat les grans dificultats que hi va tindre, finalment va aconseguir documentació tant de Reus —on el seu iaio adreçava cartes sense resposta a la direcció del Pere Mata demanant per l'estat de salut de la seua dona—, com de Sant Boi, on Rosa Clua va ingressar el 9 de setembre de 1938 amb el diagnòstic d'esquizofrènia. Hi va morir el mes següent, el 24 d'octubre a les 2 de la matinada, precisa Ber. Els índexs de supervivència a Sant Boi eren molt pitjors que els de qualsevol presó o camp de concentració durant la guerra. **"La gestió allà va ser nefasta. Els felen passar gana i la Generalitat era la responsable i havia de saber el que passava"**, se queixa. Besnets en Cerca reclama un homenatge a estes víctimes i la Generalitat actual, que just va encomanar l'estudi que està elaborant Robles a través del Memorial Democràtic, té intenció de rescatar-les de l'oblit, segons ha publicat el diari Ara.

Ramon Ber explica que Rosa havia tingut una filla, l'any 1933, i probablement una depressió postpart superposada amb el dol per la mort de la seua mare, però aleshores el tractament de la salut mental era primitiu i gens afinat, i va anar a parar al psiquiàtric. En la primera reunió presencial de familiars convocada per Besnets en Cerca, el mes de setembre passat, se van compartir